

Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).

Спеціальність – 281.

Державне управління: удосконалення та розвиток. 2025. № 5.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2025.5.19>

УДК 343.352:351.72(4+477)

М. В. Русін,

к. е. н., доцент, доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки,

Національний університет «Львівська Політехніка»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1176-5688>

Я. І. Сух,

аспірант, Національний університет «Львівська Політехніка»

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-6809-4894>

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ЗАХОДІВ У ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЛЯХ: ДОСВІД КРАЇН ЄС ТА УКРАЇНИ

M. Rysin,

PhD, Associate Professor, Associate Professor of the Theoretical and Applied

Economics Department, Lviv Polytechnic National University

Y. Sukh,

Postgraduate student, Lviv Polytechnic National University

COMPARATIVE ANALYSIS OF ANTI-CORRUPTION MEASURES IN PUBLIC PROCUREMENT: THE EXPERIENCE OF EU COUNTRIES AND UKRAINE

Стаття зосереджує увагу на дослідженні економічних та юридичних аспектів протидії корупції у сфері публічних закупівель в країнах-членах Європейського Союзу. Оскільки у процедурах про публічні закупівлі найчастіше можна зустріти корупційні загрози, тому у статті приділено увагу діяльності антикорупційних уповноважених в частині укладення договорів та перевірки контрагентів. Корупція є складним багатограним феноменом, що має значний вплив на всі сфери суспільного життя, враховуючи публічні закупівлі. Дефініції корупції відрізняються залежно від контексту та підходу до її дослідження. Статистичний аналіз даних дозволив виявити ключові економічні тенденції у сфері публічних закупівель в Україні. Огляд європейського законодавства, що регулює сферу публічних закупівель, показав високу уніфікацію. Виявлено ключову особливість європейської протидії корупції у сфері публічних закупівель – публічність, оскільки розміщені на відкритих платформах списки завдають удару по діловій репутації корупціонерів.

Визначено основні законодавчі акти, антикорупційні принципи та підсумовано інституційні повноваження антикорупційних органів в країнах Європейського Союзу.

Corruption remains a critical issue for modern Ukraine and globally. Its emergence and development have been closely tied to the formation and evolution of state authorities, driven by individuals with decision-making power within state structures. Economic growth, globalization, and technological progress have contributed to the evolution of corruption, its methods, and forms. The article relies on the legal interpretation of corruption defined in the Law of Ukraine "On the Principles of Preventing and Combating Corruption", where corruption is defined as the misuse of official powers for undue benefits.

The analytical basis for the study were the reports of The Accounting Chamber of Ukraine, that audited financial transactions totaling 771 billion hryvnias in 2023,

revealing violations amounting to 60.8 billion hryvnias, with significant issues in security and defense procurement. The trend shows increasing violations over recent years, indicating systemic problems in public finance management. The total volume of identified violations in the state budget for 2023 was 19.2 billion hryvnias, highlighting the need for comprehensive measures to strengthen financial discipline [1].

A study of international experience has shown that public procurement is highly susceptible to corruption. Many countries, including members of the European Union have implemented robust anti-corruption measures, including electronic procurement systems, legislative frameworks, and independent oversight bodies. For instance, the EU anti-corruption authorities has established unified IT standards for procurement transparency, while in Ukraine, efforts are still ongoing to fully implement and standardize digital procurement tools such as the ProZorro system, which, although internationally praised, continues to face challenges related to regional disparities, enforcement mechanisms, and integration with broader anti-corruption frameworks.

Ukraine has made strides with the introduction of the ProZorro electronic procurement system and the Law "On Public Procurement." However, challenges remain, such as insufficient capacity of controlling bodies and widespread abuse. The Corruption Perceptions Index (CPI) for Ukraine remains low, underscoring the need for intensified anti-corruption reforms.

To combat corruption effectively, Ukraine needs to adapt successful international practices, strengthen the independence of anti-corruption bodies, and implement effective monitoring and auditing mechanisms. Embracing e-governance tools, as recommended by the OECD, can enhance transparency and accountability in procurement processes. A comprehensive approach, considering EU experiences and Ukrainian realities, is essential for significant progress in combating corruption in public procurement.

Ключові слова: публічні закупівлі, органи протидії корупції, антикорупційні заходи, антикорупційна державна політика, інституційний контроль, європейське законодавство.

Keywords: public procurement, anti-corruption bodies, anti-corruption measures, anti-corruption state policy, institutional control, European legislation.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. На сучасному етапі корупція в сфері публічних закупівель являє собою велику загрозу для всієї світової спільноти та вимагає від України і країн Європейського Союзу вжиття глобальних заходів для її нейтралізації. У відповідності до Договору про функціонування Європейського Союзу (TFEU) корупцію визначено як «євро-злочин» — особливо серйозний злочин із транскордонним виміром [2].

Попри те, що система правового регулювання публічних закупівель є доволі ефективною, а також існує детально вибудована система державного контролю у цій сфері, жодній державі не вдалося викоринити корупцію у сфері державних закупівель.

Корупційні дії в системі публічних закупівель призводять до значних втрат для будь-якої країни, і ці втрати стосуються не лише фінансових ресурсів. Загалом, нагальність проблеми корупції та антикорупційних заходів в Україні у світлі євроінтеграції надзвичайно актуальна та підкреслюється розвитком подій останніх років. Попри тривалість російського вторгнення, Україна продемонструвала значний поступ у втіленні європейських стандартів та цінностей.

Аніліз останніх досліджень і публікацій. Серед вітчизняних дослідників, чії праці присвячені питанням протидії корупції у публічних закупівлях слід відзначити, зокрема, Галушак М., Галушак О, Гаращука В., Грубляк О, Дрьомова С., Закалюка А., Коноплі Ю, Кривенко А, Кузьміна А., Супрун-Ковальчук Т.,

Тимошенко О., Трепака В., Федірко Н, Файвеш Г., Шестопалової Л. Значна увага антикорупційним механізмам в системі публічного управління та адміністрування як важливим інструментам боротьби із організованою злочинністю присвячено праці Біленець Д., Возняковської К., Марчук В., Нестеренко К., Булгакової О.

Порівняльний аналіз антикорупційного законодавства України та країн Європейського Союзу здійснювали такі вчені як Дабіжа В, Зайцев В, Захаркін О, Комаров М, Новак А. [4]. Дослідження досвіду публічних закупівель в країнах-членах ЄС та методів боротьби з корупцією в цій галузі присвячені праці Бондара І., Бучко О., Бублія М., Івашової Л., . Кайдаш Т., Костюка В, Міщенко О., Міщенко Р., Паппас С., Сидоренка І., Харченка Г. та інших.

Формулювання цілей статті – окреслити шляхи протидії корупції у сфері публічних закупівель, ґрунтуючись на аналізі українського антикорупційного законодавства та досвіду країн Європейського Союзу щодо запобігання та протидії корупції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією із нагальних та актуальних тем для всієї світової спільноти є корупція. Для сучасної України, як і для інших країн світу, корупція залишається однією з ключових та загальнодержавних проблем. Зародження та розвиток корупційних взаємин як в Україні, так і в інших державах світу, супроводжувало становлення державних органів влади, їхню еволюцію. Виникнення та збільшення “запиту” та “пропозиції” на ринку корупційних послуг були зумовлені наявністю в державних структурах осіб, що мають право ухвалювати рішення, владними повноваженнями, включаючи розподіл та перерозподіл фінансових і матеріальних ресурсів. Розвиток економіки, економічних зв'язків, глобалізаційні процеси, науково-технічний прогрес сприяли еволюції корупції, її схемам, способам та формам здійснення. Корупція як складне явище досліджується за різними класифікаційними підходами в економічній теорії.

Відповідно до вимог Закону України "Про засади запобігання та протидії корупції" від 07.04.2011 р. № 3206-УІ, корупція визначається як дія, коли особа використовує свої службові повноваження та можливості, що випливають з них, з метою отримання неправомірної вигоди. Це включає в себе прийняття обіцянки чи пропозиції такої вигоди для себе або інших, а також пропонування або надання неправомірної вигоди цій особі, або на її вимогу - іншим фізичним та юридичним особам. Мета таких дій - спонукати особу до незаконного використання своїх службових повноважень та пов'язаних з ними можливостей.

Рахунковою палатою перевірено та проаналізовано фінансові операції на загальну суму 771 мільярд гривень. Контроль здійснено на 399 об'єктах. Підготовлено та затверджено 59 звітів за результатами проведених контрольних заходів. За інформацією Рахункової палати України, обсяг порушень законодавства у сфері публічних закупівель за 2023 виявила пошкоджень та недоліків на 60,8 млрд. грн., з них – майже 16,5 млрд. грн – у напрямку безпеки та обороноздатності [1], рис. 1.

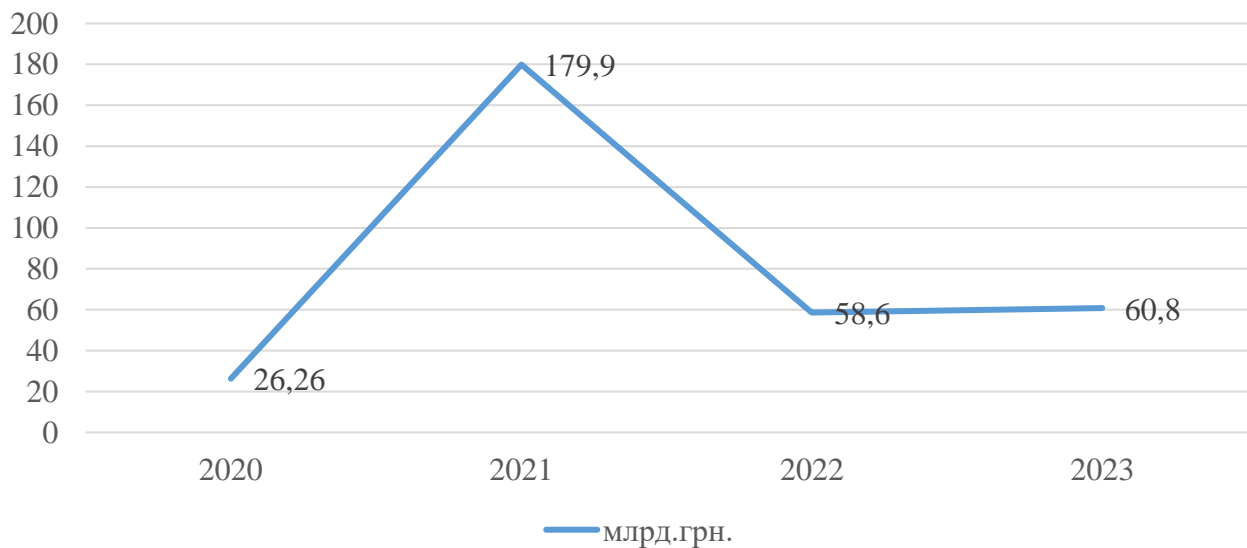

Рис. 1. Порушення та недоліки у сфері закупівель за 2020-2023 рр.

Джерело: сформовано на основі [1].

Таким чином, в 2021 році обсяг порушень був найвищий 179,9 млрд. грн., що спричинено частим використанням винятків, які дозволяли проводити закупівлі без тендеру. Ці винятки застосовувалися в ключових сферах, таких як оборона, ліквідація наслідків COVID-19, та аварійні роботи. Додатково, після 2020 року, який був позначений пандемією, відбулося значне зростання бюджетних витрат, особливо на інфраструктурні проекти, такі як програма «Велике будівництво».

Збільшення обсягу закупівель призвело до вищої ймовірності порушень. Хоча в 2022 році обсяг порушень зменшився, негативна тенденція до зростання залишається, тому варто розглянути причини цього явища, рис. 2

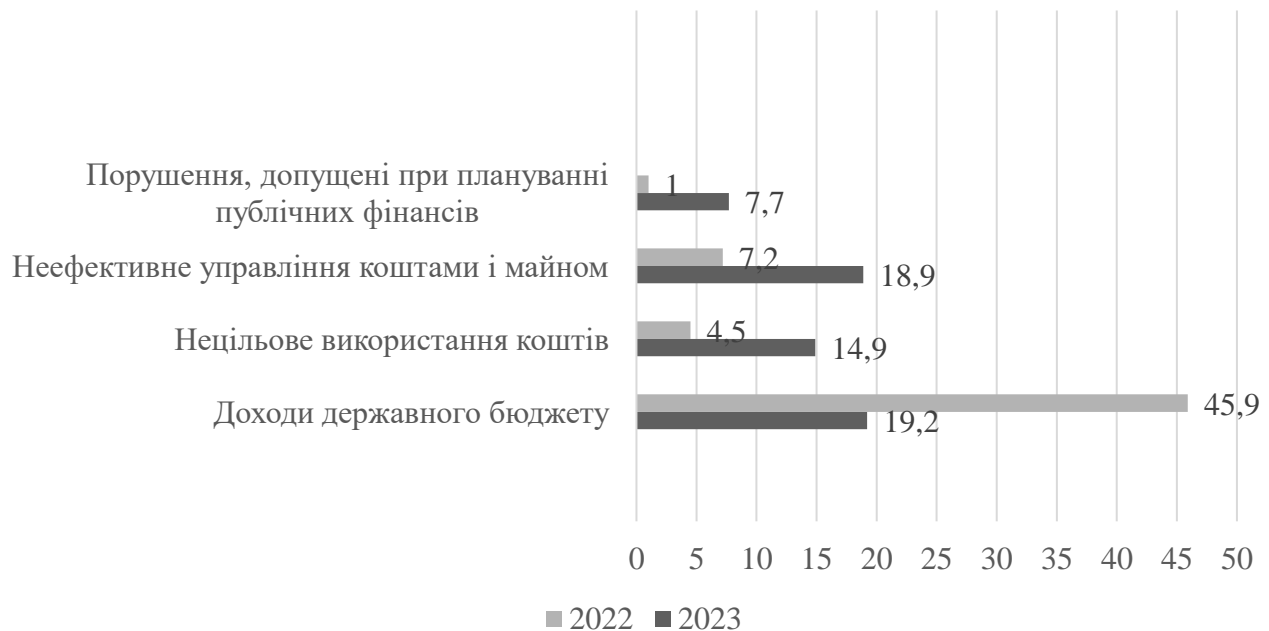

Рис. 2. Найбільша кількість порушень за напрямки публічного управління фінансами у 2022-2023 рр.

Джерело: сформовано на основі [1].

Аналіз фінансових зловживань у 2023 році чітко демонструє критичне погіршення управління державними фінансами порівняно з попереднім періодом. Збільшення обсягів нецільового використання фінансів більше ніж у

три рази, з 4,5 до 14,9 мільярдів гривень, вказує на наявність серйозних недоліків у системі контролю та розподілу бюджетних ресурсів. Неефективне управління коштами та майном, яке зросло з 7,2 до 18,9 мільярди гривень, свідчить про недостатню кваліфікацію або зловживання на посадах відповідальних осіб. Значне збільшення порушень при плануванні публічних фінансів, з 1 до 7,7 мільярдів гривень, вказує на системні проблеми у бюджетному процесі, які потребують негайного вирішення.

Загальний обсяг виявлених порушень у державному бюджеті у 2023 році складає 19,2 мільярди гривень, що є меншим показником, ніж у 2022 році – 45,9 мільярди гривень. Однак, враховуючи збільшення окремих видів порушень, необхідні комплексні заходи для посилення фінансової дисципліни та відповідальності. При цьому найбільше виявлено порушень та недоліків за такими напрямками, рис. 3

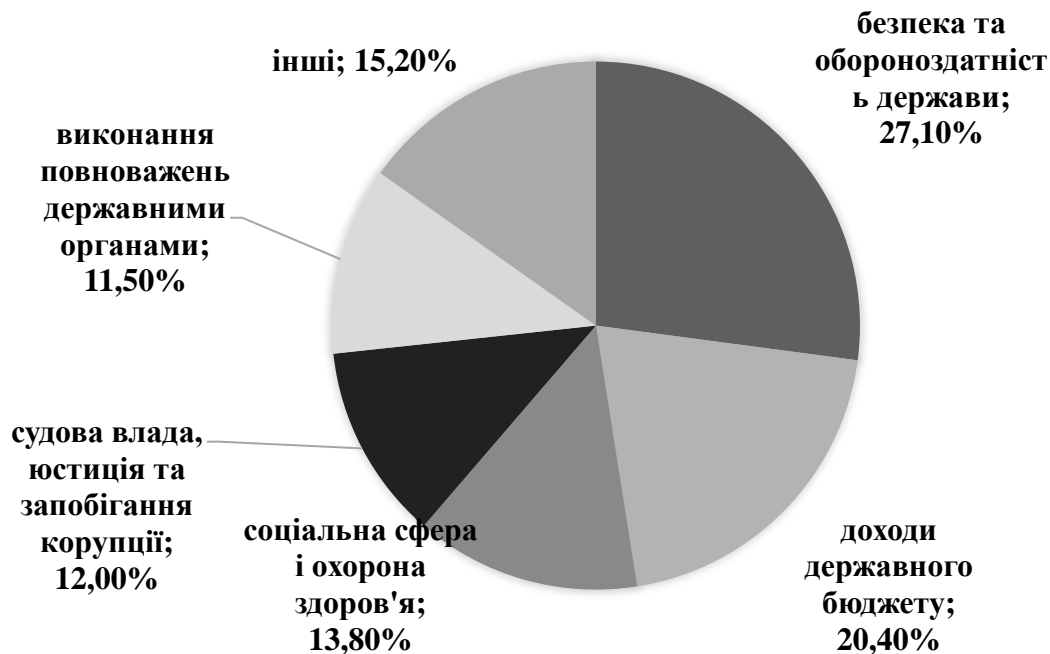

Рис. 3. Основні напрями порушень за 2023 рік

Джерело: сформовано на основі [1].

За підсумками 14 аудитів, що відбулися протягом 2023 року, було ініційовано 9 досудових розслідувань в рамках кримінальних проваджень, а також 3 повідомлення Рахункової палати було направлено для долучення до вже відкритих кримінальних проваджень.

Відповідно до статті 42 Закону та Плану роботи Рахункової палати на 2023 рік, у звітному періоді Рахунковою палатою було здійснено внутрішній аудит Рахункової палати за період 2018–2022 років, що, відповідно до рішення Рахункової палати від 19.12.2023 № 30-7, було взято до відома. З огляду на вищевказане, а також на звернення окремих членів Рахункової палати, що мали місце в попередні роки, стосовно проведення внутрішнього аудиту Рахункової палати, Комітет виніс рекомендацію, аби за результатами розгляду цього аудиту на засіданні Рахункової палати було надано Комітету звіт з викладом його результатів. Проте відповідний звіт Комітету надано не було [3].

Міжнародний досвід свідчить, що державні закупівлі належать до найбільш корупціогенних галузей. Значна кількість країн, прагнучи вчасно запобігти зазначеному явищу, об'єднуються та розробляють спільні плани дій з протидії корупції. Деякі держави впроваджують загальнодержавні програми, засновують міжнародні організації з боротьби з корупцією, наприклад, Група держав проти корупції (GRECO), Transparency International та ін., публікують різноманітні дані у сфері протидії корупції.

Цей Індекс Сприйняття Корупції (ІСК), що відображає відчуття корупції, з 1995 року обчислюється Transparency International, відомою міжнародною організацією. Важливо відзначити, що сама організація не займається проведенням опитувань. Індекс ґрунтується на аналізі 13 досліджень, проведених міжнародними установами та аналітичними центрами. Варто також підкреслити, що методика розрахунку ІСК схвалена Європейською комісією.

Довгий час Україна була одним із аутсайдерів за рівнем сприйняття корупції. У 2010 році організація Transparency International відвела Україні 146 місце (із 178), 2011 рік – 152 місце (із 182), 2012-2013 роки – 144 місце, рис. 4

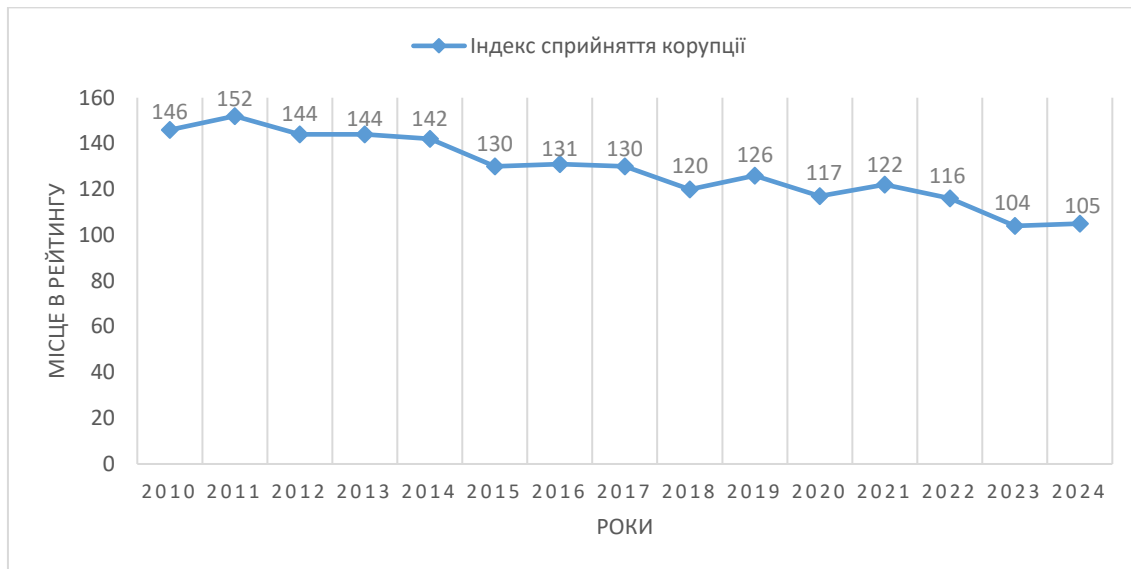

Рис.4. Індекс сприйняття корупції України за 2010-2024 рр.

Джерело: сформовано на основі [5]

Через рік після Революції Гідності Україна була на 142 місці у рейтингу: у Transparency International говорили про малопомітні кроки влади у руйнуванні корупційних схем. У рейтингу Україна була між Угандою та Коморськими островами. У 2015 році оцінка України зросла лише на бал, країна піднялася на 130 місце в рейтингу. Головними проблемами залишалось зволікання з покаранням хабарників та відсутність прогресу у подоланні корупції у відносинах бізнесу та влади. У рейтингу Україну випереджали Білорусь, росія, Вірменія, Азербайджан, Молдова та інші країни колишнього СРСР та соціалістичного табору.

В 2016 році Україна посіла 131 місце, в 2017-му – 130 місце. У 2018 році Україна дещо покращила свої результати, здобула ще два бали і піднялася на 120 місце, обійшовши росію.

Наведемо дані міжнародної організації Transparency International щодо Індексу Сприйняття Корупції деяких країн-сусідок України, табл. 1

Таблиця 1. Індекс Сприйняття Корупції України та сусідніх країн за 2023-2024 рр.

Країна	2023 рік		2024 рік	
	бал	місце	бал	місце
Польща	54	59	53	53
Білорусь	37	132	33	114
Молдова	43	76	43	76
Румунія	46	67	46	65
Угорщина	42	88	41	82
Україна	36	105	35	104
Словаччина	50	71	49	59

Джерело: сформовано на основі [6]

Аналіз Індексу Сприйняття Корупції (ІСК) за 2023-2024 роки демонструє неоднозначну динаміку в регіоні. Згідно з даними Transparency International, Україна, попри незначне зниження балу ІСК з 36 до 35, залишається в групі країн з високим рівнем корупції, займаючи 104 місце. Це підкреслює необхідність активізації антикорупційних реформ, зокрема, посилення незалежності антикорупційних органів та впровадження дієвих механізмів контролю за державними закупівлями.

Відносна стабільність показників Молдови та Румунії, з балом 43 та 46 відповідно, свідчить про помірний прогрес у боротьбі з корупцією, проте недостатній для досягнення рівня країн Європейського Союзу. Польща та Словаччина, демонструючи вищі показники ІСК (53 та 49 відповідно), залишаються лідерами регіону у сфері доброчесності, хоча й спостерігається незначне погіршення їхніх позицій. З іншого боку, Білорусь та Угорщина

фіксують зниження балів ІСК, що вказує на посилення корупційних ризиків та потребу в поглибленому аналізі причин такої динаміки.

У трьох оцінках показники України покращились: Індекс трансформації Фонду Бертельсманна за 2024 рік збільшив нашу оцінку на 2 бали, а звіти Freedom House та Індекс верховенства права, складений проєктом «Глобальна справедливість», підняли наші показники на 1 бал. Натомість у п'яти інших дослідженнях відбулося зменшення балів України. Рейтинг ризиків країн аналітичного підрозділу журналу The Economist та Варіації демократії понизили наші результати на 2 бали, в Рейтингу ризиків країн організації Global Insight та за результатами опитування думок керівників від Світового економічного форуму наш показник знизився на 3 бали, а у Міжнародному огляді ризиків по країнах групи PRS за 2024 рік ми втратили цілих 6 балів.

Враховуючи зазначену інформацію, можна зробити висновок, що загальна зміна показника України в CPI є наслідком не так конкретних факторів, як системних тенденцій.

12 лютого 2015 року публіці та мас-медіа була представлена система електронних закупівель «ProZorro». 2016 рік ознаменувався докорінною трансформацією системи публічних закупівель в Україні. Найперше, змінилося саме поняття «державні» на «публічні» закупівлі. Докорінно змінився підхід до процесу закупівель – від «паперового» до «електронного», з впровадженням процедури електронного аукціону, пост-кваліфікації учасників та перевірки звітної документації замовників в електронному форматі [7, с. 65-66].

За даними аналітичного модуля ВІ Prozorro за період від впровадження системи Prozorro та станом на липень 2022 року всього в електронній системі закупівель зареєстровано близько 471,3 тис. учасників закупівель та понад 55 тис. їх організаторів, при цьому їх кількість зростала щорічно (табл. 1). В середньому на один тендер Prozorro припадає 2,2 учасника, і це співвідношення зберігається незмінним. Загалом було оголошено 14,6 млн закупівель очікуваною вартістю

майже 6,1 трлн грн., поточна вартість яких загалом склала майже 7,1 трлн грн. Показовою також є падна динаміка розрахованої нами середньої очікуваної вартості публічних закупівель: у 2022 році загальна очікувана вартість закупівель за одним тендером становила 0,27 млрд грн проти 0,62 у 2016 році. Загальна економія завдяки роботі системи Prozorro склала 212,5 млрд грн, що становило в середньому близько 13% зниження ціни [8].

Більше того, в 2016 році набрав чинності Закон України «Про публічні закупівлі», ухвалений задля реалізації Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Коаліційної угоди, Указу Президента «Про стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» щодо впровадження електронних закупівель, а також ст. 153 гл. 8 (Державні закупівлі) розділу IV Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, в частині імплементації Директив 2014/24/ЄС і 2014/25/ЄС [9].

Ці положення спрямовані на подальшу розробку дій щодо впровадження повноцінних систем закупівель в Україні відповідно до стандартів Європейського Союзу, встановлення їх пріоритетності та складання плану їх виконання.

У країнах Європейського Союзу діє дворівнева правова система регулювання замовлень для потреб держави – право ЄС та національне законодавство. Законодавство ЄС орієнтоване на надання всім європейським компаніям рівних можливостей для участі в державних тендерах.

В основі європейських публічних закупівель лежить міжнародна практика, яка свідчить про те, що аукціони, безсумнівно, є найбільш ефективним механізмом закупівлі продукції для державних потреб, будь то міжнародні закупівлі чи закупівлі, де покупець і продавець – представники однієї держави. Однак аукціони теж мають низку недоліків, оскільки вразливі для корупції та змови.

Тому, закупівлі здійснюються на відкритих та закритих одно- та двохетапних конкурсах, а також методом запиту котирувань та закупівлі в єдиного постачальника. З 2008 року Європейська комісія ініціювала проект з об'єднання електронних систем державних закупівель країн – членів ЄС. Єдині ІТ-стандарти покликані позбавити від зайвих паперів та забезпечити прозорість процедур, а інтернаціоналізація та зростання кількості учасників тендерів – підвищення ефективності всієї системи публічних закупівель в Європі.

Наприклад, Франція втілює принцип «недискримінації», дозволяючи іноземним компаніям брати участь у тендерах. Проте, з метою забезпечення зростання власної економіки, у французькому законодавстві є судові рішення, з якого випливає, що компанії, згодні локалізувати своє виробництво у Франції після виграшу тендеру, мають пріоритет перед іншими компаніями, які беруть участь у конкурсі.

У Франції протягом багатьох років здійснюються профілактика корупції та боротьба з нею у сфері публічних закупівель. Адміністративний контроль здійснюється керівниками організацій, відомчими інспекціями, Центральною службою запобігання корупції, Рахунковою палатою та регіональними рахунковими палатами. Згідно з ч. 2 ст. 40 КПК Франції, кожен державний або муніципальний службовець, до відома якого в рамках виконання його функцій дійшла інформація про протиправну дію, повинен негайно повідомляти про це прокурора.

У Німеччині всю діяльність у сфері публічних закупівель контролює Федеральне міністерство економіки, зміна національного законодавства відбувається через процес адаптації до норм ЄС. Дані незалежні виконавці є регуляторами державних закупівель у Німеччині, в процесі виконання посадових обов'язків їх заборонено звільняти з роботи, нормативними джерелами служать: параграф 19 GWB, параграф 20 «заборона дискримінації», закон проти недобросовісної конкуренції, а також антимонопольне законодавство. Для

кваліфікації корупції посадових осіб, які беруть участь у державних закупівлях, використовується розділ 30 КК ФРН, а також інші закони. За статистикою, кількість фізичних та юридичних осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності за злочини у сфері публічних закупівель у Німеччині, незначна: переважають адміністративні штрафи, розмір яких може бути дуже великим і може перевершувати штрафи за аналогічні покарання в ЄС (до 10 млн євро за умисні злочини, до 5 млн євро за необережні злочини).

Натомість державні закупівлі в Італії є децентралізовані, будь-які регіональні або місцеві органи влади, а також національні або місцеві публічні утворення можуть бути замовниками публічних закупівель.

Німеччину та Італію об'єднує і схожа політика протидії корупції у сфері публічних закупівель, що передбачає включення юридичної особи до відкритого реєстру юридичних осіб, що вчинили корупційні правопорушення. Підвищення прозорості — один з основних векторів італійської політики у сфері публічних закупівель. У Законі про держзакупівлі прописані сфери діяльності, найбільш схильні до корупції.

Держзакупівлі в Бельгії в грошовому еквіваленті поступаються іншим країнам ЄС. У бельгійському законодавстві відсутня спеціальна норма про відповідальність за порушення порядку здійснення державних закупівель, у зв'язку з чим кримінальні правопорушення в цій сфері кваліфікуються як корупційні діяння в публічній сфері. Відповідальність, залежно від ступеня тяжкості злочину, може настати як у вигляді тюремного ув'язнення, так і у вигляді штрафу.

У 2020 році створено Європейську Прокуратуру (EPPO) для ефективної боротьби з кримінальними правопорушеннями, які завдають шкоди фінансам Європейського Союзу. Вона є незалежним органом, який діє в межах ЄС, маючи повноваження розслідувати та переслідувати злочини, пов'язані із європейськими бюджетними коштами, зокрема шахрайство, корупцію та

відмивання грошей. ЕРРО може діяти на рівні країн-членів, коли йдеться про транскордонні злочини, і співпрацювати з національними правоохоронними органами для покарання злочинців, які порушують фінансові інтереси ЄС.

Одним із основних заходів, які може здійснювати Європейська Прокуратура, є проведення розслідувань щодо шахрайства та зловживань з європейськими субсидіями. Прокуратура має право здійснювати розслідування на всіх етапах, включаючи обшуки, арешти та конфіскації активів, а також ініціювати судові процеси в межах юрисдикції ЄС. Вона може працювати над виявленням фінансових злочинів, таких як несанкціоноване використання європейських фондів або підробка документів для отримання коштів. Цей механізм дозволяє Європейській Прокуратурі дати жорстку відповідь на фінансові зловживання, забезпечуючи більшу ефективність у боротьбі з корупцією та економічними злочинами [10].

Крім того, ЕРРО активно співпрацює з іншими міжнародними організаціями, зокрема з Європолем та ООН, для боротьби з транснаціональними злочинними мережами, які мають вплив на фінансові інтереси ЄС. Це включає спільні операції з розслідування фінансових злочинів і запобігання відмиванню грошей на міжнародному рівні. Важливою складовою є також навчання національних органів правопорядку, що дозволяє підвищити кваліфікацію правоохоронців в різних країнах для більш ефективної боротьби з корупцією та економічними злочинами [11].

Таблиця 2. Правила боротьби із корупцією в Європейському Союзі.

Ключові елементи антикорупційних заходів	Органи	Основні завдання
1. Повідомлення про боротьбу з корупцією	Єврокомісія, Високий представник, Мережа ЄС проти корупції, держави-члени, Європейський парламент, Рада ЄС, громадянське суспільство	Формування антикорупційної стратегії ЄС. Розробка нових напрямків політики та інструментів. Картографування зон високих корупційних ризиків. Поширення найкращих практик і рекомендацій. Забезпечення нульової толерантності до корупції в інституціях ЄС.
2. Запобігання корупції та формування культури доброчесності	Єврокомісія, держави-члени, антикорупційні органи	Проведення просвітницьких кампаній, навчальних програм. Запровадження правил прозорості, відкритого доступу до інформації. Контроль за конфліктами інтересів. Створення спеціалізованих органів із належними ресурсами.
3. Єдиний правовий акт для всіх корупційних правопорушень і санкцій	Єврокомісія, держави-члени	Гармонізація визначень злочинів (хабарництво, зловживання, незаконне збагачення тощо). Посилення санкцій. Об'єднання стандартів для державного і приватного секторів.
4. Забезпечення ефективного розслідування та судового переслідування	Правоохоронні органи, прокуратура, держави-члени	Надання сучасних інструментів розслідування. Скасування імунітетів для слідства. Встановлення мінімальних строків давності.
5. Розширення санкцій СЗППБ для боротьби з корупцією у світі	Високий представник, Єврокомісія, Рада ЄС	Запровадження глобального антикорупційного санкційного режиму. Підтримка миру, безпеки, прав людини. Поширення впливу санкцій незалежно від географії порушення.

Джерело: сформовано на основі [12]

Антикорупційна політика Європейського Союзу є комплексною та системною, таблиця 2. Вона базується на принципах прозорості, підзвітності та нульової толерантності до корупції. ЄС активно впроваджує нові інструменти та механізми боротьби з корупцією як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Ключові напрями включають кілька стратегічних ініціатив, спрямованих на ефективну боротьбу з корупцією. По-перше, акцент робиться на інституційній взаємодії та підтримці держав-членів у впровадженні ефективних антикорупційних заходів. Це передбачає надання рекомендацій та ресурсів для забезпечення дотримання всіма державами високих стандартів доброчесності та прозорості.

По-друге, важливим є запровадження єдиного правового акту. Цей акт покликаний охопити всі форми корупційних правопорушень, забезпечуючи комплексну правову базу, яка однаково стосується різних проявів корупції в регіоні.

Крім того, наголос робиться на посиленні відповідальності за вчинення корупційних злочинів. Це включає розширення повноважень антикорупційних органів, що дозволяє їм проводити ретельні розслідування та ефективніше застосовувати санкції.

Створення культури доброчесності є ще одним важливим аспектом, який досягається через освітні та інформаційні кампанії. Ці ініціативи спрямовані на підвищення обізнаності, просування етичної поведінки та впровадження цінностей чесності та відповідальності в суспільстві.

Нарешті, пропонується запровадження глобального санкційного режиму, відомого як СЗППБ. Цей режим дозволяє Європейському Союзу реагувати на серйозні випадки корупції за межами своїх кордонів, забезпечуючи, щоб корупційні практики були вирішені на міжнародному рівні, а винні особи несли відповідні наслідки.

За своєю природою корупцію важко оцінити кількісно, але навіть скромні оцінки показують, що вона коштує економіці ЄС щонайменше 120 мільярдів євро на рік. Негативні наслідки корупції відчуваються в усьому світі, підриваючи зусилля, спрямовані на ефективне управління, процвітання, а також на досягнення Цілей сталого розвитку ООН [13].

Таким чином, міжнародний досвід протидії корупції у сфері публічних закупівель за останні роки максимально уніфікується. Це створює умови для використання ефективних та перевірених інструментів, таких як формування єдиного нормативно-правового та економічного простору в межах ЄС.

Для ефективною протидії корупційним злочинам необхідні розробка та прийняття змін до чинного законодавства, які дозволять ефективно попереджати розкрадання державних коштів, зокрема в сфері публічних закупівель. У цьому контексті важливим є використання позитивного досвіду окремих держав ЄС через повну або часткову імплементацію їхніх підходів таких як директиви ЄС [14].

Висновки і перспективи подальшого розвитку.

Усунення корупції можна розглядати в якості найважливішої мети розвитку системи публічних закупівель, оскільки без чесною і сумлінною поведінки фахівців із закупівель неможливо придбати товари, роботи і послуги за найкращою ціною і кращою якістю, а отже, і реалізувати інші цілі державних закупівель. Для ефективною протидії корупційним злочинам потрібно здійснити такі заходи, як розробка та прийняття змін чинного законодавства, які дозволять попереджати розкрадання бюджетних коштів та корупцію у сфері публічних закупівель; удосконалення умов, процедур та механізмів публічних закупівель; послідовний з організаційного та змістовного боку інституційний контроль за публічними закупівлями.

Цінним є дослідження законодавчих основ та процедур держав-членів Європейського Союзу у боротьбі з корупцією та можливість його імплементації

у вітчизняне законодавство, але шляхом дотримання основних принципів та засад українського законодавства про публічні закупівлі, які не повинні бути витіснені нормами зарубіжного права. Подальшого дослідження потребує розвиток інституту контракту в публічних закупівлях. Загалом, регіональний контекст характеризується значною диференціацією у рівнях сприйняття корупції. Для України, враховуючи геополітичні виклики та євроінтеграційні прагнення, критично важливо забезпечити сталий прогрес у боротьбі із корупцією, що є ключовою умовою для зміцнення національної безпеки та економічного розвитку. Обмеження рівня корупції, недопущення розширення протиправних дій у визначеній сфері стає нагальним завданням для публічної влади та громадських інституцій.

Більшість держав Європейського Союзу успішно протидіють корупції у сфері публічних закупівель, тому вважаємо важливим продовжити трансформацію наявних національних механізмів та розробити нові антикорупційні правові інструменти, з метою формування спільної міжнародної антикорупційної стратегії та науково обґрунтованої концепції модернізації законодавства Європейського Союзу та України у сфері протидії корупції у сфері публічних закупівель.

Підсумовуючи порівняльний аналіз антикорупційних заходів у публічних закупівлях, важливо підкреслити, що досвід країн ЄС засвідчує ефективність комплексного підходу, який поєднує законодавче регулювання, інституційну спроможність та технологічні інновації. Зокрема, директиви ЄС щодо публічних закупівель встановлюють мінімальні стандарти прозорості та конкуренції, які є обов'язковими для країн-членів.

В Україні, незважаючи на впровадження системи ProZorro, залишаються виклики, пов'язані з недостатнім рівнем спроможності контролюючих органів та розповсюдженістю випадків зловживань. Відповідно до досліджень Transparency International, індекс сприйняття корупції в Україні залишається значно нижчим,

ніж у середньому по ЄС, що вказує на необхідність посилення антикорупційних зусиль. Отже, Україна має потребу у адаптації передового досвіду ЄС, особливо у посиленні незалежності контролюючих органів, запровадженні механізмів запобігання конфлікту інтересів та забезпеченні ефективного моніторингу та аудиту закупівель. Актуальним є також застосування інструментів електронного урядування задля підвищення прозорості та підзвітності закупівельних процесів, згідно з рекомендаціями Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD). Лише комплексний підхід, що враховує досвід Європейського Союзу та специфіку українських реалій, дозволить досягти значних результатів у боротьбі із корупцією в публічних закупівлях.

Література

1. Рахункова палата. Рахункова палата затвердила Звіт про свою діяльність в 2023 році. URL: <http://www.rp.gov.ua/PressCenter/News/?id=1848> (дата звернення: 05.04.2025).
2. Офіційний сайт Європейської комісії. Договір про функціонування Європейського Союзу (TFEU). Законодавство ЄС щодо боротьби з корупцією URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/democracy-eu-citizenship-anti-corruption/anti-corruption/eu-legislation-anti-corruption_en (дата звернення: 06.04.2025).
3. Біленець Д. А., Возняковська К. А., Марчук В. В. Антикорупційні механізми у системі публічного адміністрування як засіб боротьби з організованою злочинністю в сфері господарювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2024. Вип. 3(84). С. 43–48.
4. Комаров М. А. Порівняльний аналіз антикорупційного законодавства України та країн ЄС: імплементація та адаптація кращих практик. *Сучасний науковий журнал*. 2024. № 4(2). С. 50–56.
5. Слово і діло. Індекс сприйняття корупції: як змінювалося місце України у рейтингу URL:

<https://www.slovoidilo.ua/2025/02/11/infografika/polityka/indeks-spryjnyattya-korupczyiyi-yak-zminyuvalosya-misce-ukrayiny-rejtynhu> (дата звернення: 22.04.2025).

6. Трансперенсі Інтернешнл. Антикору́пція на паузі. Україна в Індексі сприйняття корупції – 2024 URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/> (дата звернення: 22.04.2025).

7. Галушак М. П., Галушак О. Я. Практичні аспекти реформи державних (публічних) закупівель в Україні. *Тенденції розвитку маркетингу в умовах економічних трансформацій*. Тернопіль: Шпак В. Б., 2017. С. 303.

8. Федірко Н. В. Цифровізація публічних закупівель у протидії корупції в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2022. № 7 URL: <https://nauka.com.ua/index.php/dy/article/view/139> (дата звернення: 27.04.2025).

9. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 р. № 922-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (дата звернення: 10.04.2025).

10. Європейська Комісія. *Європейська прокуратура (EPPO)*. URL: <https://www.epo.europa.eu/en/about> (дата звернення: 26.04.2025).

11. Європейський Парламент. *Європейська прокуратура: новий крок у боротьбі зі злочинністю*. URL: https://anti-fraud.ec.europa.eu/policy/policies-prevent-and-deter-fraud/european-public-prosecutors-office_en (дата звернення: 26.04.2025).

12. Європейська Комісія. *Корупція в Європейському Союзі: оцінка та заходи для боротьби з корупцією – 2023*. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_2516 (дата звернення: 25.04.2025).

13. Європейська Комісія. *Антикорупційний звіт ЄС – 2014*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52014DC0038> (дата звернення: 25.04.2025).

14. Директива 2014/24/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 лютого 2014 р. про державні закупівлі та про скасування Директиви 2004/18/ЄС. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2014/24/oj/eng> (дата звернення: 20.04.2025).

15. Кривенко А. Л. Шляхи протидії корупції у сфері державних закупівель. *Інформація і право*. 2020. № 3(34). С. 104–109. URL: <http://il.ippi.org.ua/article/view/221000> (дата звернення: 30.04.2025).

References

1. Accounting Chamber (2024), “The Accounting Chamber approved the Report on its activities in 2023”, available at: <http://www.rp.gov.ua/PressCenter/News/?id=1848> (Accessed 5 April 2025).

2. European Commission (2025), “EU Legislation on Anti-Corruption”, available at: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/democracy-eu-citizenship-anti-corruption/anti-corruption/eu-legislation-anti-corruption_en (Accessed 6 April 2025).

3. Bilenets, D.A., Vozniakovska, K.A. and Marchuk, V.V. (2024), “Anti-corruption mechanisms in the public administration system as a means of combating organized crime in the economic sector”, *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Pravo*, vol. 3(84), pp. 43–48.

4. Komarov, M.A. (2024), “Comparative analysis of anti-corruption legislation of Ukraine and EU countries: implementation and adaptation of best practices”, *Suchasnyi naukovyi zhurnal*, vol. 4(2), pp. 50–56.

5. Slovo i dilo (2025), “Corruption Perception Index: How Ukraine’s position in the ranking has changed”, available at: <https://www.slovoidilo.ua/2025/02/11/infografika/polityka/indeks-spryjnyattya-korupczyiy-yak-zminyvalosya-misce-ukrayiny-rejtynhu> (Accessed 22 April 2025).

6. Transparency International (2024), “Anti-corruption on pause: Ukraine in the Corruption Perception Index – 2024”, available at: <https://cpi.ti-ukraine.org/> (Accessed 22 April 2025).

7. Halushchak, M.P. and Halushchak, O.Ya. (2017), “Practical aspects of public procurement reform in Ukraine”, *Tendentsii rozvytku marketynhu v umovakh ekonomichnykh transformatsij* [Trends in marketing development in the context of economic transformations], Shpak V.B., Ternopil, Ukraine.

8. Fedirko, N.V. (2022), “Digitalization of public procurement in countering corruption in Ukraine”, *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, no. 7,

available at: <https://nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/139> (Accessed 27 April 2025).

9. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Law of Ukraine “On Public Procurement”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (Accessed 10 April 2025).

10. European Commission (2020), “European Public Prosecutor's Office (EPPO)”, available at: <https://www.eppo.europa.eu/en/about> (Accessed 26 April 2025).

11. European Parliament (2020), “European Public Prosecutor's Office: A new step in the fight against crime”, available at: https://anti-fraud.ec.europa.eu/policy/policies-prevent-and-deter-fraud/european-public-prosecutors-office_en (Accessed 26 April 2025).

12. European Commission (2023), “Corruption in the European Union: Assessment and measures to combat corruption”, available at: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_2516 (Accessed 25 April 2025).

13. European Commission (2014), “EU Anti-Corruption Report – 2014”, available at: https://anti-fraud.ec.europa.eu/policy/policies-prevent-and-deter-fraud/european-public-prosecutors-office_en (Accessed 25 April 2025).

14. European Union (2014), “Directive 2014/24/EU”, available at: https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2014/24/oj/eng_ (Accessed 20 April 2025).

15. Kryvenko, A.L. (2020), “Ways to counter corruption in the field of public procurement”, *Informatsiia i pravo*, vol. 3(34), pp. 104–109, available at: <http://il.ippi.org.ua/article/view/221000> (Accessed 30 April 2025).

Стаття надійшла до редакції 12.05.2025 р.